

28 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 9, september 1859

Sällan hafva vi haft anledning att med samma tillfredsställelse som denna gång anmäla någon inhemsk litteratur; och vi älska tro att med oss detta blads ärade läsare skola erkänna, att orsak till glädje finnes öfver denna litteraturs vunna tillväxt genom det arbete, här främst anmäles, nemligen nyss utkomna andra delen af

10

NUIJA-SOTA SEN SYYT JA TAPAUKSET. KERTOELLUT YRJÖ KOSKINEN. II OSA. TURUSSA 1859.

Detta arbetes första del, som utkom 1857, helsades allmänt såsom en sällsynt företeelse i den ännu fattiga Finska litteraturen. Den vittnade om författarens allvarliga studier, klara blick i händelsernas sammanhang och obestriddiga talang i framställningen. Denna del upptogs likväl af en öfversigt af förhållandena i Finland före klubbekriget, hvilken gick tillbaka ända till Gustaf I:s tid. I en öfversigt af detta slag måste det mesta vara förut känt också af en större läsarekrets; och äfven om den icke utgör ett register öfver fakta utan, såsom här fallet är, företer en skildring af tidsskicket, blir denna alltför allmän, för att ingifva läsaren ett djupare intresse och författaren tillfälle till en mera konstnärlig framställning. Ty de allmänna öfversigterna intressera endast förståndet, medan skildringen af sjelfva handlingen, af det lefvande lifvet i historien, äfven intresserar fantasin och känslan och derföre närmar historieskrifningen till skaldens och konstnärens verksamhet.

20

Vi yttrade vid anmälan af första delen, att arbetets framgång skulle mycket bero derpå, hvilken historisk betydelse författaren skulle kunna gifva åt klubbekriget. Det är icke fråga derom, att icke en sådan folkrörelse för sig kan lemna ämne nog för den historiska berättelsen, för att lifligt intressera fantasin. Det är likväl då nödvändigt, att dess detaljer skola vara kända, och att skildringen ingår på dessa. Tyvärr är traditionen om klubbekriget jembörelsevis fattig på sådane detaljer; ehuru vi visst bekänna oss öfverraskade af, att finna förrådet af detaljuppgifter rörande denna folkresning ens så stort, som det i detta arbete samladt visar sig vara. Men äfven förståndet, eftertanken, den förnuftiga betraktelsen vill tillfredsställas och frågar icke blott efter de yttre orsakerna, utan äfven efter händelsernas inre sammanhang med den allmänna historiska utveckling, hvilken de tillhöra. Folkresningar, d. v. s. den obildade mängdens isolerade uppresning mot den gifna allmänna ordningen, äro alltid framkallade af yttre tryckande förhållanden, och de kunna förekomma äfven under den bästa styrelse, då en stats bestånd kräver stora uppoffringar, hvilkas nödvändighet massorna icke kunna fatta. Man ser sålunda äfven Gustaf I:s, Sveriges sjelfständighet uppehållande och tryggande regering vara en bland dem, som hemsökts af de flesta folkresningar. En missväxt, en härjande sjukdom kan plötsligen framkalla sådane. Helt och hållet tillfälliga äro de dock äfven i detta fall icke. De bevisa alltid för en försummad folkupplysning och äfven för ett samhällsskick, i hvilket massan icke blifvit van att finna tillräckligt skydd för sina lagliga rättigheter och saknat utvägar att i laglig ordning vinna billig lindring vid inträffande betryck. Sålunda kunna de väl utgöra bevis för ett föregående otillfredsställande samhällsskick. Men svårare är det att

30

40

50

uppvisa, hvilka följder för samhällsutvecklingen dylika rörelser haft. Det ligger i dagen att, då de rubbat samhällsordningen, de för ögonblicket hämmat hvarje utveckling. Men den förnuftiga betraktelsen åtnöjer sig icke med detta negativa resultat; den erkänner icke någon historisk tilldragelse såsom en förnuftig länk i händelsernas kedja, med mindre denna tilldragelse visat sig hafva medfört några utöfver ögonblicket gående positiva följder. Och den tager på förhand för afgjort, att hvarje företeelse i historien skall vara af denna art, stå i ett förnuftigt samband af grund och följd med det förflutna och det kommande. Till hvad grad författaren skulle lyckas uppvisa en sådan betydelse hos klubbekriget, deraf, var vår åsigt, komme arbetets värde till stor del att bero. Författaren har i hög grad lyckats häri; och detta är i vår tanke afgörande för hans arbetes utmärkta förtjenst. Hans uppfattning af denna folkrörelses historiska betydelse framgår ur följande ord, med hvilka han slutar skildringen af densamma; »Se taistelus, jonka Suomen rahvas oli aloitellut, tuli pian jatketuksi, vaikka toisella tavalla ja toisilla voimilla. Mutta itse Nuija-sota, tämä Suomen talonpoikien oman-käden yritys, oli hervottomuuteen rauvennut, jättäen hävitystä ja verisia muistoja jälkihinsä.» Den fortsättning af företaget, hvarom här talas, är hertig Carl's eröfring af Finland under tvenne krigståg 1597 ja 1599. Under större delen af denna tid stod Österbotten afskildt från det öfriga Finland, och derifrån understöddes under ledning af de befälhafvare Carl ditsändt hans infall i södra delen af landet. Visserligen deltog det af den långvariga striden uttröttade folket i dessa Carl's krig numera hellre tvunget än frivilligt. Men det var dock dess uppresning i klubbekriget, som gjorde det för honom möjligt att tidigt bemäktiga sig norra Finland. Och vid hans senaste infall i Finland visade det sig, huru Sigismunds försvarare icke mera hade något medhåll hos mängden. Tillochmed påminnte ännu 1599 ett ströftåg af Rautalampi bönderna om deras tidigare försök att skaffa sig rätt med egen hand.

Författarens nämnda bemödande att framställa klubbekrigets sammanhang med närmast påföljande händelser har i sjelfva verket gjort arbetet till något helt annat, än en historia öfver detta krig. Dess innehåll motsvarar icke mer dess titel – innehållet går långt utöfver, hvad denna anger, om än icke långt i tiden, likväl långt i omfattning af nämnda händelser och i betydelse öfverhufvud för Finlands historia. Vid denna omfattning får äfven arbetets inledning, öfversigten af tillståndet i Finland från Gustaf Vasa, hvilken verkligen icke skulle stått i riktigt förhållande till klubbekrigets historia, sitt fullkomliga rättfärdigande. Och vi kunna icke nog uttala vår glädje öfver att så skett, att arbetet i stället för att vara en korrt sammanställning af de få data, man har om klubbekriget, blifvit en omfattande skildring af Finska folkets öden och tillstånd vid 16:e seklets slut – från hvilken ståndpunkt sedda äfven tilldragelserna under samma sekels tidigare del erhålla en lärorik och fängslande belysning.

Den står, denna tid för striden mellan konung Sigismund och hertig Carl, ensam i Finlands häfder. Landet hade ofta blifvit lemnadt åt sig sjelf och åt sina egna krafter i försvaret mot den gemensama fienden; och det skulle ännu framdeles så ske. Men det hade dock vid sådana tillfällen, om icke alltid hjälp eller blott ett otillräckligt understöd från Sverige, likväl hoppet om att i Svenska makten ega ett sista stöd. I sagde strid dermot slöt sig Finland till konungen, som ingen makt i Sverige hade och hvarken allvarligt ville eller lätt kunde lemna landet någon hjälp från sitt aflägsna Polska rike. Det slöt sig till honom och

skilde sig från Sverige, äfven sedan det senare landet helt och hållet stod under Carls styrelse. Finland hotades samtidigt såsom Svensk provins från Ryssland och skötte på egen hand Sveriges förhållanden till detta rike. Det var en stor karakter, *Klas Fleming*, som försatte sig och sitt land i denna isolerade ställning, och som i detta föga befolkade och fattiga land fann krafter nog att flere år igenom bibehålla densamma. Hans verk upptogs och fullföljdes af en icke mindre utmärkt efterträdare *Arvid Stålarms*. Och under denna landets oerhörda ansträngning att ensamt upprätthålla den lagliga konungamakten i Sverige, rasade, just i följd af ansträngningens öfvermått, det enda uppror mot bestående ordning, Finska folkets häfder veta att omtala. Och, förunderliga skickelse! detta upprors understödjande genom den i Sverige styrande regentens ord är det enda inflytande derifrån på händelsernas i Finland utveckling, häfderna veta att omtala. Ehuru sålunda inom sig deladt, vidhöll Finland denna sjelfständiga ställning under en följd af år. Upproret nedslogs väl af Flemings hand; men den del af landet, som varit dess förnämsta härd, Österbotten, fortfor att stå afskild från det öfriga landet, hvilket likaså och det oakadt fortfor att bibehålla sin från Sverige afskilda ställning. Landet bibehöll denna ställning icke blott slutande sitt försvar inom egna gränser. Icke blott blef hertig Carl, som redan intagit Åbo och en del af landet, tvungen att åter lemna detsamma. Den Finska flottan och hären landade under Stålarms tvenne gånger vid Sveriges kuster. Denna här inträngde senare gången i Sveriges hufuvudstad och afgjorde striden om herraväldet i Sverige till konungens förmon. Men denne konung var oduglig att fatta de tyglar, hvilka efter så mycken uppoffring lades i hans hand. Och hvad olyckligare var, då Finland kämpade för denna konung, arbetade det blott att bringa Sverige och sig sjelft under utländskt ok och att i dessa länder åter införa påfveväldet. Lyckligt nog, att det dock kan sägas, att de, som förde denna kamp, voro omedvetna af det i konungens hjerta och i hand förtrognastes gömda mål, för hvilket de kämpade!

Det är en storartad och tragisk förveckling, om det eljest ligger något storartadt och tragiskt deri, att menniskan kämpar och faller för de ädlaste motiver och likväl för ett ändamål, som icke är historiens, strider för, hvad alla tider erkännt såsom sedligt rätt, och likväl går under, för att lemna rum åt en högre sedlig ordning. Det är en strid mot Försynes outransakliga råd och likväl en strid, som den gudomliga rättvisan icke kan fördöma – om också en hertig Karl funnit lagar och domare, för att löna den med bödelsyxan.

Denna strid skulle blott behöft en annan skådeplats och kämpar till lika många tusental, som den nu egde tietal, för att vara verldshistorisk och längesen hafva utgjort föremål för verldbetyktade historieskifvares forskning och framställning.

Författarens ingifvelse och klara blick har sålunda gifvit honom ett i både inre och yttre hänseende rikt ämne för skildringen. Huru har Förf. behandlat ämnet, med hvilken grad af talang har han utfört denna skildring?

Vi anmärka först den sällsynta förmåga, han bevisat i ämnets ordnande för berättelsen. Vi inse verkligen icke, att någon den minsta förändring i denna anordning skulle kunnat lända framställningen till fördel. Man läser boken igenom utan att någon gång nödgas bläddra tillbaka, för att fasthålla sammanhanget. En sådan redighet och enkelhet i anordningen utgör en lika sällsynt som stor förtjenst hos en historieskrifvare. Äfven framställningen är öfverhufvud åskådlig –

ehuruväl just vid den kan anmärkas, att Förf. icke lagt nog vikt på det geografiska underlaget för densamma. Det förefaller läsaren oväntadt, att äfven, der Förf. beskrifvit lokaliteterna, han litat på andras uppgifter, icke sjelf orienterat sig på ort och ställe. I flera fall saknas all lokalskildring, och öfverhufvud är den icke tillfredsställande. Man kan också väl icke af historien fordra den historiska romanens utförlighet rörande lefnadssätt, drägter, vapen o. s. v. Men obestridligt är, att en och annan anmärkning i dessa hänseenden ger skildringen ökad lif.

10 T. ex. Åbo slott och Kastelholm belägras och intagas särskilda gånger, utan att man om dem läser känna annat, än att de voro slott, ett slags slott i månen. Stålarmer borttager hertig Karls flotta och artilleri i Österbotten, utan att man vet, om denna flotta var en afbild af Grekernas utanför Troja eller af den Engelska i Finska viken 1854–55, o. s. v. Sådant är icke likgiltigt. Det kan visst vara svårt att noggrannt afteckna sceneriet i en förgången tid. Men källor finnas nog för framställning af åtminstone de allmänna konturerna. Vi erinra oss icke, att Förf. skulle återgifvit yttre bilden af någon enda bland de uppträdande personerna. Man kan säga: det är blott deras offentliga handlingar och offentliga karakter, som kommer i fråga. Men det kan icke

20 nekas, att deras enskilda uppträdande tjenar det offentliga till förklaring. Blotta beskrifningen öfver Fredrik II:s fältslag och underhandlingar skulle icke lära oss förstå de ena eller de andra, om denna konungs lefnadsöden och skrifter icke öfver dem kastade sitt ljus. Men denna brist oakadt har Förf:s framställning, som sagdt, i det hela stor åskadlighet och klarhet genom den ordning och reda, som han förstått att gifva densamma, och genom det lugn, hvarmed den fortgår från den ena katastrofen till den andra. Man skulle kanske någon gång önska den ett större mått lif och värme. Men det vittnar nogsamman för framställningens förträfflighet öfverhufvud, att man läser boken i ett

30 andetag, utan att tröttnas och utan att förlora intresset för, hvad som komma skall.

Stilen är i denna andra del synnerligen vårdad, motsvarande ämnets allvar. Vi skulle tro, att det sammanhänger med den anmärkta saknaden af sceneri i skildringen, att man äfven stundom kunde önska stilen mera värma och lifligare färg. Detta bör dock icke så förstås, att den vore färglös. Tvärtom förekomma icke sällan skönt uttryckta ställen. Men denna stilens skönhet tillhör mera resonnementet och reflexionen, än den historiska skildringen. Förf. förfelar sällan att gifva sina tankar ett värdigt, ofta skönt uttryck, hvaremot en rik fantasi

40 mindre synes tillhöra hans lynne. Öfverhufvud hafva framställning och stil jemte ett visst episkt lugn, en friskhet som ovilkorligen förer läsaren med sig. De friheter i ord och uttryck, mot hvilka vi ansågo oss hafva skäl att anmärka i arbetets förra del, hafva i den senare bortfallit.

Vid språket kan kanske här och der någon anmärkning ega rum; såsom man äfven i Förf:s tidigare skrifter velat finna en viss fattigdom på ord och ordvändningar. Vi skulle anse, att något sådant icke med skäl kan sägas om detta arbete i dess helhet. Språket tager sin form af rikedom på tankar; och det är äfven vid den största ordrikedom mätt, der det ingenting har att uttrycka. Det kan med full rättvisa

50 sägas, att ännu ingen, som skrifvit på Finska språket, haft så mycket att säga, som Författaren i närvarande arbete; och i vår tanke är det här af gifven följd, att ingen gifvit språket en högre lyftning. En och annan sveticism må vara ett stort fel i grammatikerns ögon; i litteraturen har den intet att betyda.

Vi måste lemna åt dem, som ex professo studerat den ifrågavarande

tidens historia, att underkasta Förf:s faktiska uppgifter en kritik. Förf. har att tacka Hr Grönblads forskning för en stor del af de data, som röra sjelfva klubbekriget. Andra har han genom egen forskning lärt känna. Öfriga utgifna samlingar af handlingar från denna tid synas äfven vara flitigt begagnade, äfvensom tidigare författares arbeten, och är det föga troligt, att Författaren skulle låtit något väsentligare förbiseende komma sig till last.

I afseende å förhållandena i Österbotten yttrar Författaren sina egna, från den vanliga uppfattningen af desamma afvikande åsigt. Det har varit en allmännare antagen föreställning, att befolkningen i nordligaste Österbotten, i Kemi och Torneå, skulle vara afkomlingar af de fordna Qvenerna, Kainulaiset, efter hvilka Österbotten har sitt tidigaste namn Qvenland, Kainunmaa. Förf. delar icke denna åsigt. Han anser, att de s. k. Qvenerna redan vid tiden för Svenska eröfringen försvunnit, och att äfven denna nordliga del af landet vid slutet af 14:e seklet blifvit befolkad från Tavastland, med hvilken befolkning senare kolonister från Savolaks uppblandat sig. Vi hafva i årgången 1858 vid anmälan af Suomi 1857 i korhet redogjort för Förf:s i en afhandling om Österbottens befolkande i detta ämne yttrade åsigt. Egendomligt är också, efter framställningen af Österbottningarnes genom deras krigiska företagsenhet vunna undantagsställning i afseende å krigsfolks uppställande till landets försvar och af detta förhållandes inflytande på klubbekrigets utbrott, att detta uppror betraktas såsom afvärjande adelsväldet i denna landsort. Klubbekriget får sålunda för den sin särskilda historiska vikt.

Författarens bedömande af personer och tilldragelser vittna om djup historisk insigt. Det är i sanning öfverraskande, att hos en så ung författare finna ett sådant lugn – för att icke säga en sådan köld. Han låter sig aldrig hänföras till starkare uttryck af beröm eller tadel, icke heller till att mäta händelserna efter någon idealisk måttstock eller någon för tiden gällande eller sjelfgjord politisk teori. Det är utan tvifvel så, historien skall skrivas, att hvarje tid bedömes efter sitt eget mått; men vi bekänna det, någon större värme i uttrycken, vittnande om att känslan talat med och icke blott det kalla förståndet – skulle åtminstone icke öfverraskat läsaren. Det är icke något ondt deri, att en börjande författare har någon eftergift att göra åt åren, tillochmed har några ungdomskänslans misstag att rätta. Det kan icke vara fråga derom, att icke arbetet vinner genom betraktelsens lugn; men denna frånvaro af ungdom i densamma väcker hos den läsare, för hvilken författarens personlighet icke är fremmande, ofrivilligt farhågan för en för tidig ålderdom i hans skrifter. Dock denna öfvervägande förståndsklarhet synes höra författaren egendomligen till; och en känslöshäfnings, som icke tillhör hans lynne, vore ingalunda önskvärd.

Förf:s eljest tänkvärda och utmärkt väl skrifna slutord, skulle vi anse i en punkt vara mindre öfverensstämmande med historiens vittnesbörd. Det lider intet tvifvel, att icke en jordegande adel bevisat sig utgöra en stark motståndskraft mot fremmande öfvervälde. Men adelsväldet i Sverige och Finland kom först under Christina och Carl X till sin höjd. Och likväl är det förhållandet, att Svenska styrelsen under denna tid af tillväxande adelsvälde mera än någonsin förut vårdade sig om Finlands inre angelägenheter, såsom Förf. det äfven anmärker, att då först utfördes, hvad Gustaf I påbörjat. Vi skulle derföre tro, att på frukten af Finlands sjelfständiga hållning vid 15:e seklets slut kan tillämpas, hvad Cygnæus så träffande anmärker om frukterna för landets senare öden af Finska härens uppoffrande mod 1808–09. En »provins», som

utrustade härar och flottor, med hvilka det hemsökte »moderlandet», sträfvande att afgöra öfver hela rikets öden, kunde icke afväpnas med likgiltighet. Dess rättmättiga anspråk måste i någon grad tillfredsställas, och anledningarne till en sådan separatism i någon mon aflägnas. I öfrigt är det obestriddigt, att massans i Finland förhållande till »herrarne» alltid haft och ännu har en bismak af nationel åtskilnad: för den äro alla herrar Svenskar, och intill senaste tid har dess begrepp om bildning inskränkt sig till föreställningen om att blifva herre och Svensk. Märkvärdig ur nationel synpunkt är äfven den Svenska befolkningens i Österbotten förhållande under klubbekriget. Denna befolkning deltog nemligen icke deri med sina Finska bröder, utan gaf tvärtom stöd åt Klas Fleming's våldsamma regemente.

Vi hafva ofvanföre med omsorg uppsökt de få anmärkningar, vi ansett kunna göras mot detta arbete,¹ för att genom dessa anmärkningars ringhet så mycket samvetsgrannare motivera vårt ur det anförda framgående totalomdöme, att detsamma icke blott är det förnämsta historiska arbete, den egentligen Finska litteraturen eger, utan äfven det förnämsta, som någonsin skrifvits af Finsk mans hand. För Finska litteraturen är det af oberäkneligt värde; ty det utgör näst de Finska folksångerna det enda arbete på Finska språket, som ingen bildad man i detta land utan blygsel kan erkänna sig vara okunnig om. Och dess vetenskapliga och litterära värde beror i sjelfva verket icke af den Finska litteraturens fattgidom, utan det kan med heder ställas i jemnbredd med, hvad den moderna historieskrifningen i andra språk har att förete, visserligen utan anspråk att i historisk konst vara jemngodt med det utmärktaste, men dock utan fara att i jemnbredd med detta förblekna till obetydlighet.

Det synes, som om deras antal vore ringa, hvilka förmå inse, att det är en litteratur för de bildade i landet, hvaraf Finska språket har behof, och att först ur den äfven en folklitteratur, som är annat än en torftig compilation, kan uppvexa. Vi hoppas, att det exempel, Hr Yrjö Koskinen gifvit, icke skall blifva utan efterföljd, och att besittningen af någon litteratur af denna art snart skall utrota den fåkunnighet, för hvilken vetande och bildning äro ting, som kunna vara eller icke vara.

HENRICI GABRIELIS PORTHAN OPERA SELECTA. P. I. H. G. PORTHAN'S SKRIFTER I URVAL, UTGIFNA AF FINSKA LITTERATURSÄLLSKAPET. I:A DELEN. H:FORS 1859.

Detta första band af Porthans för första gången samlade skrifter börjar, som tillbörligt, med det s. k. Chronicon Episcoporum.

Det var genom detta arbete den Finska historieforskningens fader förvärfvade sig och den en berömmelse, som erkänd redan på hans tid icke någonsin skall i glömska begrafvas.

Paulus Juusten blef 1554, då Finland af Gustaf I delades i två stift, biskop i Wiborg's stift, och flyttades 1563 till biskop i Åbo. Han var

¹ Det tjenar till intet, att upprepa vår förut gjorda anmärkning mot namnens förfinskande. Denna ensidighets gifna följd är, att läsaren rör sig bland delvis oigenkännliga personer. Förf. har i en häftig och innehållslös artikel bemött nämnda anmärkning. Det är sannerligen icke af missaktning, vi lemnat *den* obesvarad. Önskligt hade också varit, att arbetet kunnat framträda i en hyggligare yttre drägt – än önskligare, att tillgång till detsamma icke skulle saknas i hufvudstadens boklädor.

infödd Finne, bondson från Juustila gård i Wiborgs socken. I form af ett cirkulär till stiftets presterskap skref han en *Krönika öfver Finlands biskopar*, innehållande underrättelser om deras personer och verksamhet, jemte några få inströdda notiser om historiska tilldragelser på den ena eller andra uppräknade biskopens tid. Denna magra krönika af några få blad utgör det första utkastet till en specialhistoria för Finland. Det är den, Porthan utgaf med en rikedom af kommentarier, hemtade ur alla tillgängliga källor, allt under en noggrann och skarpsinnig kritik för utrönande af det anfördas historiska tillförlitlighet. Porthans arbete har till titel:

M. P. Juusten Chronicon Episcoporum Finlandensium, annotationibus et apparatu monumentorum illustratum.

Jemförd med detta omfattande och innehållsrika arbete är den Juusten'ska krönikan en obetydlighet. Den egentliga äfven ekklesiastika historien för den tid, densamma omfattar, finnes i Porthans fortlöpande anmärkningar med alla till dem bifogade noter. Då, såsom Juustens lefnadstid ger tillkänna, hans krönika omfattar den katholska tiden och hufvudsakligen rör endast kyrkan, sträcker sig Porthans forskning icke blott till Svenska källor utan omfattar äfven, hvad i utländska arbeten finnes om katholska kyrkans historia anfördt, såvidt det har någon beröring med de kyrkliga förhållandena i Finland och Sverige, äfvensom han för de politiska tilldragelsernas utredande rådfrågar utländska historieskrifvare och historieforskare. Härtill komma ännu Porthans forskningar i äldre manuskripter, förnämligast ur Åbo domkyrkas arkiv, der isynnerhet *Registrum eudesiæ aboensis*, en samling af gamla domkyrkan, dess stiftelser m. m. rörande handlingar, gaf honom en rik skörd.¹ Arbetet är derföre frukt af en vidtomfattande lärdom. Men det har, som sagdt, ett icke mindre värde genom den insigtsfulla pröfning, Porthan underkastat det rika materialet, och hvarigenom han för alla tider fastställt det mesta af de data, han såsom trovärdiga godkänt.

Arbetets diffusa form har sin grund dels i denna dess egenskap, att vara en fortgående kritik, dels deri, att det utkom såsom en serie af akademiska disputationer, således utgafs styckvis, allteftersom författarens forskning framskred. Det utgör sålunda icke någon läsning för en större allmänhet, äfven om språket skulle tillåta det. Men då upplagan kommer att innehålla äfven Porthans på Svenska författade skrifter, och ingen, som har ett bibliotek, torde vilja i detsamma sakna dessa för den fosterländska litteraturen dyrbara blad, bör man hoppas, att Finska litteratursällskapet icke heller på de latinska delarnes utgifvande skall komma att förlora något af sina små tillgångar.

Det tillhör tidens glädjande tecken, att samtidigt Porthan's skrifter ånyo utgifvas, hans byst i marmor i universitetshuset uppställas och ett monument till hans minne oppreses öfver hans graf. Det vore ett glädjande tecken, äfven om Finland i honom skulle ära endast den utmärkta vetenskapsmannen. Men det är uppenbart nog, att äran gäller forskaren i *Finlands* häfder och den forsterlandskärlek, som ledde honom, professorn i Romerska litteraturen, att göra dem till sin vetenskapliga verksamhets käraste föremål. Det är uppskattningen häraf, som utgör den i detta erkännandeglädjande; ty den vittnar om nationalmedvetandets stilla men säkra tillväxt.

¹ Ett antal sådana handlingar har P. särskildt utgifvit, hvilken samling, *Sylloge monumentorum etc.* dock icke kommer att ingå i närvarande upplaga af hans skrifter.

Utgifvandet är besörjdt af S. Elmgren och A. Schauman. De hafva vidtagit den förändring, att Juusten'ska Chronicon i denna upplaga är införd styckvis, hvad som rörer hvarje biskop näst före Porthans dithörande kommentarier, medan förut krönikan i dess helhet var aftryckt i arbetets början. Mycken vigt ligger icke på denna förändring. Den kan anses nödvändig, då nu arbetet kommer att fördelas på skilda häften. Önskligt vore dock, att krönikan vid arbetets slut skulle aftryckas i ett sammanhang, med hänvisningar till det paginatal, der kommentarierna stå att finna.

10

För att icke för länge uppskjuta anmälandet nämna vi här tvenne skrifter, hvilka väl icke höra en större läsarektets till, men hvilkas utgifvande dock bör omnämnas, emedan de tillhöra de allt talrikare bemödandena att vinna och sprida kunskapen om eget land. De äro:

BIDRAG TILL FINLANDS NATURKÄNNEDOM, ETNOGRAFI OCH STATISTIK, UTGIFNA AF FINSKA VETENSKAPS-SOCIETETEN. H. 3. H:FORS 1859.

20

Häftet har till specialtitel: »Notiser ur Sällskapet pro Fauna & Flora Fennica Förhandlingar. Fjerde häftet. Ny Serie, första häftet. Det innehåller:

Notices sur quelques Cryptogames Scandinaves nouvelles par M. le Dr:r William Nylander – jemte afbildningar.

Att döma af språket torde denna uppsats utgöra aftryck af en memoire, ämnad att meddelas längre bort, hvilket äfven tyckes utvisas deraf, att ett par af de anförda kryptogamerna äro Svenska, och alla kallas Skandinaviska.

30

Öfversigt af de i östra Nyland vexande Cotyledoner och ormbunkar af Thiodolf Sælán.

Förteckningen öfver de funna vexterna föregås af en lika intressant som välskrifven skildring af de trakters allmänna formation och vextlighet, hvilka öfversigten omfattar. Någon beskrifning af detta slag öfver någon trakt af Finland erinra vi oss icke någonsin förut hafva läsit. Den vittnar på det berömligaste om författarens både noggranna känneodm af dessa trakter och om hans talang att beskrifva åskådligt, enkelt och naturligt. Vi tillråda alla dem, som hafva sin bostad mellan Borgå och Fredrikshamn och önska veta, hvar de lefva och bo, att läsa denna skildring. En liten språkanmärkning taga vi oss friheten bifoga, icke blott för Förf:s räkning utan för ganska många af dem, hvilka här i Finland skriva Svenska. Svenska språket har nemligen till sin stora fördel tvenne pronomina relativa, och det blir oändligen enformigt att, då man sida efter sida förgäfves söker ett »hvilken» eller »hvilka», mötas endast af det ständiga »som».

40

Berättelse öfver en naturhistorisk resa i Karelen af J. J. Chydenius och J. E. Furuhjelm.

Berättelsen synes hafva kunnat göras mera utförlig, isynnerhet som enligt författarenes uppgift trakten norrom Ladoga står så ensam i Finland, såsom den enda, »som helst med något skäl kunde kallas ett bergland.»

50

Analyses Mycologicæ af William Nylander.

Bidrag till Finlands Malakozologi I af A. Edvin Nylander.

Geometridæ, Crambidæ & Pyralidæ Faunæ Fennicæ och

Anmärkingar och tillägg till Finlands Småfjiril-Fauna.

Båda dessa uppsatser hafva till författare J. M. J. af Tengström.

Enligt Förf:s uppgift räknas i Finland af ifrågavarande småfjärilar icke mindre än 538 arter.

Ad vegetationem liehenosam Helsingforsiae, Savolaxiae & Alandiae addenda af William Nylander.

Strödda Anteckningar – afsluta detta för upplysande af Finlands naturalhistoria rikhaltiga häfte.

HERBARIUM MUSEI FENNICI. FÖRTECKNING ÖFVER FINSKA MUSEI VÄXTSAMLING, UTGIFVET AF SÄLLSKAPET PRO FAUNA & FLORA FENNICA OCH UPPGJORD AF W. NYLANDER OCH TH. SÆLAN. H:FORS 1859. 10

Sällskapet pro Fauna & Flora Fennica har numera afträdt sina samlingar åt Universitetet, med hvars museum de blifvit förenade, under vilkor likväl, att de komma att tillhöra ett särskildt Finskt museum. Äfven utan afseende derpå, att samlingarnes vård icke lärer kunna behörigen ombesörjas, då ingen stadigvarande prefekt för desamma fanns, är det väl sakenligt, att alla materialier till ett Finskt museum förenas. Vextsamlingen har nu genom de under Förteckningens titel nämnda Herrars nitiska arbete blifvit omordnad. Samlingen är betydlig och synes utgöras af 1 000 å 1 100 fanerogamer och lika många kryptogamiska arter ungefär. 20

Vid den stora föränderlighet i namnen, som råder inom flera delar af naturalhistorien, är det glädjande att i denna katalog finna Linné ihågkommen åtminstone för de vida flesta genera. Att artbestämningarne och artnamnen vexla med hvarje decennium, får man bereda sig på. Det är väl, att åtminstone vid genomseendet af de generiska namnen vinna det tröstande medvetande, att jorden icke blifvit fullkomligt ny på trettie år. En nyhet i systematiseringen är det, att vexterna i denna katalog finnas ordnade i en uppstigande och derefter nedgående serie, börjande med Monocotyledoneæ och Gräsen, samt bland fanerogamerna slutande med Barrträden, hvarefter serien fortfarande går nedåt från Ormbunkarne, som börja kryptogamerna, ända till Svamparne. Toppen bildas af de fordna syngennesisterna, naturliga familjen Synanthercæ, som börjar Dicotyledonerna; och »prestkragen» (*Chrysanthemum Levcanthemum*) flyter öfverst. 30

Huru gagneligt det vore, att åtminstone inom samma land samma indelningar skulle följas, finner deraf, att t. ex. någon vill jemföra Hr Sælåns nämnda vextförteckning för östra Nyland med den allmänna Finska, för att finna, hvad ungefär Nylands' Flora saknar, måste han uppsöka vexterna på annan plats, under annat artnamn, någon gång äfven under annat slägtnamn. 40

Förteckningen åtföljes af en liten karta, utmärkande de botaniska regionerna.

J. V. S.

29 ÄNNU OM POLYGLOTT-NATIONALITETEN. 50
Litteraturblad n:o 9, september 1859

I sak hafva vi i denna fråga med afseende på Hr magister Schaumans senaste påståenden ganska litet att tillägga.

Hr S. idislar i Papperslyktan N:o 41 sina gamla satser, så utplockade ur hans brokiga framställning, som han numera vill hafva dem